

KUR'ÂN'A YAKLAŞIMDA İSLÂH AKIMI: MODERNİZM (15)

(...dünden devam)

Arap ülkelerindeki modernizm akımının, Osmanlı Halîfeliğine karşı örtülü bir dinî tepki olduğuna inanılıyordu. Dönemin seküler Batı taraftarları da bu modernistleri reaksiyoncular (tepkiciler) olarak tanımlıyorlardı. Dönemin, iki kampa (seküler moderncilerle İslâmcılara) mensup iki şâiri Tevfik Fikret ile Mehmet Âkif arasındaki muhalefet, o zamandan beri laiklerle İslâmcılar arasındaki dünya görüşü ayrılığının bir örneği olarak kalmıştır.

Yenilikçiler önce Sırât-ı Müstakîm'de, daha sonra muhafazakârlığa dönen Sebîlürreşâd'da düşüncelerini savunurken Batıcılar ve milliyetçiler de İttihâd'da laik düşüncelerini sergiliyorlardı. İttihâd'ın yazarı olan Dr. Abdullah Cevdet ve Kılıçzâde Hakkı, yenilikçilere olduğu kadar gelenekçi ulemâyaya da saldırıyordu. Fakat bunların içinde en önde ve etkili olan, Türk milliyetçisi Ziya Gökalp (1876-1924)'dir. Aynı çağda Rus İmparatorluğu'nda ortaya çıkan Türk Müslüman yenilikçi-ilâhiyatçı Mûsâ Cârullah (1875-1849)'ın tersine Ziya Gökalp, ne ilâhiyatçı, ne de din düşünürü idi. Romantik, halkçı ve milliyetçi bir sosyolog olarak Ziya Gökalp, üç prensipli bir ideoloji geliştirdi. Bu ideolojide İslâm, Türk kültürü ve Batı medeniyeti çerçevesi içinde bir eleman olarak görülüyordu. Başka yazılarında onun laik devlet ve milliyetçi kültür ülkülerinden ayrı olarak İslâm modernizmi hakkındaki düşüncelerini buluyoruz.

....

İşte İslâm âleminde yenilikçiliğin babaları sayılan Cemâleddin-i Afgânî , Muhammed Abduh , Reşid Rıza , İbn Bâdis ve Abdurrahmân Kevâkibî gibi bilginlerin ıslâhât (yenilikçilik) düşünceleri, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'ı hazırlayan ve onun zemininde yetişmiş olan Namık Kemal , Ziya Paşa, Ali Suâv

î, Ahmet Cevdet Paşa

gibi İslâm'cı Osmanlı aydınlarının döşediği düşünce alt yapısının üstünde filizlenmiştir.

Uyanış hareketi, Osmanlı Devleti içinde hâkim unsur olan Türkler içinde Jön Türkler gibi milliyetçilik fikri ağır basan bir gruplaşmaya yol verirken, Osmanlı egemenliğindeki Arap dünyasında da iki akımın: ırkçılık yönü ağır basan bir milliyetçilik ile İslamcılık yönü ağır basan ümmetçilik fikrinin filizlenip gelişmesine neden oldu. Aydın İslamcılarının temel ideali, İslâm'da tecdîd(yenileşme)dir. Bu yenileşme, dinin temel kurallarını değiştirme, onlara yeni biçim verme şeklinde değil, onları Kur'ân ve Sünnette gösterilen biçimine döndürme şeklinde düşünülüyordu.

(devamı yarın..)